

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectori.

Nr. 5.

Brasiovu 15. Februaru 1868.

Anulu I.

Raportulu secr. II. despre lucrarile si decisiunile mai insemnate ale comit. Asociatiunei transilvane romane, in decursulu anului Asociat. 186⁶/₇.

A.

Conformu §-lui 32 lit. g) dein statutele Asoc. trans. romane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, subscripsulu, pre bas'a protocoletoru luate in siedintiele lunarie ale comit. Asoc. trans. are onóre a aduce la cunoscinti'a si apretiuirea On. adunari gen. lucrarile si decisiunile cele mai insemnate ale comit. Asoc. pre restempulu dela ad. gen. a Asoc. tienuta la Alb'a-Julia in 28., 29. Augustu 1866 pana la adunarea gen. presente. Voiu incepe deci in ordene cronologicu cu

I. Siedinti'a lunaria a comit. Asoc. tienuta in 4. Septembre n. 1866.

Comit. in asta siedintia, si-a tienutu de detoria, mai inainte de tote a se ocupá cu punerea in lucrare a concludeloru aduse in siedinti'a II. a adun. gen. tienuta la Alb'a-Juli'a in 29. Augustu 1866 si anume:

a) prein §-lu 64 se decise publicarea concurseloru pentru stipendiale preliminate dein partea ad. gen. tienute la Alb'a-Julia, pre an. scol. 186⁵/₇, si in specie se decise publicarea concursului cu terminulu pre 25. Septembre an. 1866, pentru 3 stipendia de cate 100 fr., pentru 3 teneri auditori de drepturi la universitatea dein Pest'a si Vien'a si pentru altu stipendiu de 80 fr. destinatu pentru unu auditoriu de drepturi in patria.

Totu atunci se decise publicarea concursului pentru alte doue stipendia de cate 300 fr. destinate pentru 2 ascultatori de preparandia in Prag'a si cate 50 fr. spese de drumu, cum si pentru altu stipendiu de 300 fr. v. a., destinat pentru unu auditoriu la institutul politehnicu in Vien'a. Sum'a totale destinata pentru stipendia dein partea Asoc., fù de 1380 fr. v. a.

Totu in acést'a siedintia, spre scopulu esaminarei concurselor si a documentelor resp. teneri concurenti, se denu-mise si o comisiune statatoria dein 4 membrii ai comitetului, cu insarcinarea de a raportá asupr'a concurselor intrate, la siedinti'a cea mai deaprope a comit.

b) Prein §-lu 65 se decise asemnarea la cass'a Asoc. a sumei de 200 fr. v. a. preliminate pentru tiparirea actelor Asoc., computanduse de fia-care cola in tipariu numai 15 fr. v. a.

c) Prein §-lu 66 se insemnara la cass'a Asoc. urmato-riele solutiuni preliminate dein partea ad. gen. dela Alb'a-Julia si anume: 200 fr. onorariulu anuale alu secr. II., 100 fr. salariu pentru unu scriitoriu stabilu in cancelari'a Asoc. si 150 fl. pentru plat'a servitoriului cancelariei Asoc. (a 5 fr. pre luna) si pentru spesele curente ale cancelariei.

d) Prein §-lu 67 conformu cu conclusulu adunarei gen. dein Alb'a Julia p. IV., se decise a se tramite ursoria pre la D. D. colectoru ai Asoc. pentru incassarea tacseloru restante, insarcinanduse totuodata D. cassariu al' Asoc., cá se infacisiese comit. unu conspectu atatu despre membrii aflatori in restantia, cátu si despre aceli membrii, cari au respunsu tacsele prescise.

e) Prein §-lu 68 se decise a se aduce la cunoscienti'a resp. DD. Colectoru, cumca tacsele restante se computa dupa sirulu aniloru. Acést'a decisiune de sub §§. 67 si 68 se in-partasi cu resp. DD. col. sub dto. 10 Decemb. Nr. 199 1866 (vedi si raportulu sacr. in siedinti'a dein 8. Ian. 1867 §. 5).

f) Prein §-lu 71 se ia spre scientia primirea aloru 2 obligatiuni private, un'a alui Tom'a Cioplentea dein Stremtiu, carele oferesce Asoc. 100 fr. v. a. cu indetorierea de a plati acést'a suma pana in 1872 si pana atunci a respunde regulatu proc. de 5 fr., alta a lui Sim. Petrutiescu, parochu in Stremtiu, carele oferesce Asoc. 50 fr., éراسi cu indetorierea de ai plati pana in 1872, si pana atuncea a plati regulatu 5 proc.

g) Prein §. 73, comit. cu privire la opulu Dlui Ioanu Chitu, intitulatu: „Viatia cultivata“, decide, cá acela se se retransmitia Dlui auctoru pre langa observatiunile facute la ace-

lasi dein partea comisiunei esaminatorice, compuse dein unii membrii ai comit. cu acea indigitare, cá numitul domnu folosinduse de acele observatiuni, se si-preluere opulu in acelu sensu, si retramitiendulu la comitetu, acest'a apoi 'lu va recomanda presentei adunari gen. spre alu luá in cuvenit'a consideratiune si apretiare, mai alesu in privinti'a asemnarei spseloru necesarie pentru tiparire.

h) §§. 63, 69, 70, 72, 74 si 75 atingu presentarea cassei Asoc., tramiterea diplomeloru la membrii onorari alesi in ad. gen. dein Alb'a-Jul'i'a, resolvirea la unele cereri substernute ad. gen. de la Alb'a-Jul'i'a, in sensulu conclusulu adusu de aceeasi, si anume in privinti'a cererei Rev. D. canonicu Ioanu Negrutiu pentru dotarea unui profes. de agronomia in Blasiu cu 200 fr. dein partea Asoc.; mai incolo denumirea unoru colectori noui, cum si reportarea despre banii incursi la Asoc. pana la numit'a siedintia.

II. Siedinti'a e[stra-ordinaria a comit. Asoc. tienuta in 26. Septemb. 1866.

Acést'a siedintia estra-ordinaria s'a conchiamatu mai alesu pentru impartirea stipendialoru Asoc. pre an. scol. 186⁶/₇ dein acelu motivu, cá aceli teneri, cari se voru aflá demni de stipendiale Asoc. se nu se intardie dela continuarea studialoru sale pre terminulu prescisu. Deci comit. Asoc. luandu la scriosa esaminare testimoniale scol. si documentele resp. teneri concurrenti, si avendu in vedere conclusulu ad. gen. tienute la Brasiovu in 1862 p. VI., cum si decisiunile comit. dein anii precedenti (1-a Martiu 1863 §. 19 etc.), dupa tenorea carora s'a statoritu de principiu, ca aceli teneri, cari s'au impartasitu in anii scol. trecuti de vre unu stipendiu dein partea Asoc. se se impartasiesca si pre an. scol. 186⁶/₇ daca si-au retienutu calculii —, a aflatu cu cale mai susu amentitele stipendia a le imparti in urmatoriulu modu:

a) Cele 2 stipendia de cate 300 fr. si 50 fr. v. a. spese de drumu, destinate pentru doui ascultatori de preparandia in Prag'a ale conferi teneriloru: Georgie Munteanu teologu abs. cu calculu de eminentia si lui Stefanu Torpanu abiturientu maturisatu cu calculii: „deplenu maturu;“ cestu dein urma s'a bucuratu si cá gimnasistu de unu stipendiu dein partea Asoc.

b) Cele 3 stipendia de cate 100 fr. destinate pentru 3 iuristi, 2 in Pest'a unulu in Vien'a s'au conferitu teneriloru: Ioane Nechit'a rigorosante in drepturi si Andreiu Cosm'a iu-

ristu in al' 3-lea anu la universitatea dein Pest'a si lui Georgie Gerasimu Rusu iuristu in al' 3-lea anu la universitatea dein Vien'a; toti 3, acestia leau avutu aceste stipendia si in an. scol. precedente. Ér' altu stipendiu de 80 fr. destinat pentru unu auditoriu de drepturi in patria, s'a datu tenerului Nicolae Olariu, auditoriu de drepturi in al' 3-lea anu la academi'a c. r. dein Sibiiu, carele a fostu stipendiatu dein partea Asoc. si in an. scol. precedente.

c) In urma stipendiulu de 300 fr. destinat pentru unu teneru, carele se va consacra studialoru tehnice la institutul politehnicu in Vien'a, s'a conferitu tenerului Dionisiu Radesiu, carui'a i-se conferise acestu stipendiu si in an. scol. precedente, inse dein cauza cà i-se impartasise stipendiulu cam tardiu, nu fù primitu pre acelu anu la cursulu studialoru politehnice.

Tenerii stipendiatu fura indetorati a substerne cu finea fiacaru semestru la comit. Asoc. documentele resp. despre progresulu facutu in studia (vedi §. 80).

Dein ast'a siedintia estra-ordinaria a comit. afara de presentarea conspectului despre starea cassei Asoc. carea avea in proprietatea sa pre atunci 24,941 fr. 98·5 cr. (§. 81), mai merita a se aduce la cunoscient'a on. ad. gen. acea fapta imbucuratoria, cà D. medicu Dr. Ioanu Arseniu a datu la fondulu Asoc. 52 bucati de auru de cate 10 franci un'a bucata, care cu totulu facu 520 franci. Prein acestu ofertu numitul Domnu, conformu §-lui 6 dein statutele Asoc. facunduse membru fundatoriu al' Asoc., subscrisulu dupa tienerea §-lui 28 lit. d) dein statute, va avé onore al' propune on. ad. gen. spre acceptare si aprobare (§ 76).

III. Siedintia lunaria a comit. Asoc. tienuta in 6. Novembre 1866.

Dein ast'a siedintia merita a se aduce la cunoscienti'a on. adunari urmatoriele lucrari ale comit.

a) Prein §. 84 se iau spre scientia documentele despre progresulu tenerului iuristu la univers. dein Vien'a, Georgie Gerasimu Rusu stipendiatu alu Asoc. pre sem. an. scol. 186⁵/₆.

b) Prein §-lu 85 se decide, cá pentru stipendiulu Asoc. de 80 fr. destinat pentru unu auditoriu de drepturi in patria, si carele conferitu fiendu lui Nicolae Olariu in siedinti'a comit. dein 26. Septemb. an. tr., prein abdicerea acelu'a a devenitu

in vacantia, se se publice de nou concursu cu terminulu pana la finea lui Novemb. 1866.

c) Prein §-lu 86 comit. recomanda publicului romanu imbracisiarea cu tota caldur'a a gramatecei romano-magiare edate de D. prof. gymn. in Naseudu, Octaviu Baritiu.

d) Prein §§. 87 si 88 se ia spre scientia dein partea comit., raportulu cassariului despre schimbarea baniloru de auru in BNote de v. a. dupa tenorea unui conclusu al' comit. dein an. 1864, cum si raportulu despre interesele intrate la fondulu Asoc. dupa cuponii obligatiuniloru de statu dela 1-a Octombr. 1866; in urma.

e) Prein §§. 89 si 90, se ia spre scientia raportulu despre banii incursi la Asoc. dela siedinti'a comit dein 26. Sept. 1866 pana la siedinti'a dein 6. Nov. a. 1866.

IV. Siedintia lunaria a comitetului Asociat. tienuta in Decemb. a. tr.

Dein ast'a siedintia se supunu la cunoscienti'a ad. gen. urmatoriele:

a) Prein §-lu 91 se ia spre scientia conspectulu prezentatu dein partea cassei Asoc. despre starea averei Asoc. pre tempulu acestei sciedintia, dein carele se vede, ca Asoc. avea in proprietatea sa pre atunci sum'a de 25,264 fr. 18·5 cr.

b) Prein §-lu 92 se ia spre placuta scientia fapt'a generosa a Dlui negotiatoriu in Pest'a, Ales. Nedelcu, carele a oferitu la fondulu Asoc. sum'a de 200 fr. in obligatiuni de statu, facunduse prein acest'a dupa statute membru fundatoriu al' Asoc., deci cu est'a ocasiune conformu §-lui lit. d) dein statute, se va si propune on. ad. gen spre acceptare si aprobare.

c) Prein §-lu 93, se esprima multiamita protocolarmente Dlui negotiatoriu in Alb'a-Juli'a, Israel Lövi, carele a daruitu la Asoc. 30 fr. v. a.

d) Prein §-lu 94 se ia spre scientia raportulu secr. despre tiparirea acteloru Asoc. in 500 esempl. col'a cu cate 15 fr., cu totulu sum'a tiparirei si a brosiurarei pentru 9½ coli face 158 fr. 50 cr., adeca cu 41 fr. mai pucinu, de catu fù sum'a preliminata. Cu ast'a ocasiune comit. defigundu unu pretiu catu mai moderatu pentru cate 1 esempl. dein actele Asoc. si anume: numai cate 35 cr., si-tienù de detoria de nou a atrage atentiunea inteligentiei romane spre cumpararea acteloru Asoc., cá se nu jaca nevendute in Archivulu Asoc.

e) Prein §. 95, stipendiulu Asoc. de 80 fr. devinitu in vacantia prein abdicarea iuristului Nicolae Olariu, in urm'a concursului publicatu, pre bas'a documenteloru produse si a seraciei constatate, se conferi iuristului in al' 3-lea anu la academi'a dein Sibiu, Ioanu Piso, pre langa conditiunea de a se legitimá cu finea fiacarui sem. despre progresulu in studia.

f) Prein §§. 96, 97, 98, 99 si 100 se iau spre scientia raporturile despre unele daruiri de carti pentru bibliotec'a Asoc., cum si reportulu secr. si alu cassei despre banii incursi la Asoc. cá tacse de memb. ord. si cá interese dupa cuponii obligatiuniloru de statu de la siedinti'a dein urma a comitet. as.;

g) prein §-lu 101 comit. dupace prinesce cu cea mai via placere incunosciantiarea Rmului D. V. presiedinte al' Asoc. Tim. Cipariu, despre edarea foiei sale filologice sub titlulu: „Archivu pentru filologia si istoria“ totudeodata decide a chiama atentiunea cea mai incordata a publiculu romanu si cu deosebire a barbatiloru romani de specialitate, cu privire la inbraciasiarea si spriginirea numitei foi, apromitendu si dein partesi, conformu conclusulu seu dein 6. Martiu 1866 §. 19 dupa inpregiurari, totu spriginulu potentiosu.

V. Siedintia lunaria a comit. Asoc. tienuta in 8. Ianuariu a. e. 1867.

In ast'a siedintia s'au pertractatu urmatoriele.

a) Prein §-lu 1 s'a luat spre scientia starea cassei Asoc., carea avea sum'a de 24,829 fr. 13·5 cr.

b) Prein §§. 2 si 3 se luara spre scientia raportele Dlui cassariu al' Asoc. despre interesele la fondulu Asoc. dupa asemnatiunile bancei ipotecarie si dupa cuponii obligatiuniloru de statu.

c) Prein §-lu 5. se ia spre scientia raportulu secr. despre acea, cumca conformu conclusulu adusu in siedinti'a II a ad. gen. tienuta in 29. Augustu a. tr. la Alb'a-Julia p. VI. in neesu cu decisiunea comit. dein 4. Sept. a. tr. s'au tramisu pre la resp. DD. col. ai Asoc. spre vendiare 341 esempl. dein actele ad. gen. 5. si alte 363 esempl. dein ad. gen. VI.

d) Prein §. 6 s'a facutu dispositiunea pentru venderea manufactureloru dela espositiunea dein Brasiovu dein 1862, cu unu pretiu mai moderatu, pre calea licitatiunei.

e) Prein §§. 7 si 8 se iau spre scientia banii incursi la Asoc. dela siedinti'a precedente a comit., cum si cartile daruite

pentru bibliotec'a Asoc. dein partea academiei imperatesci de scientia dein Vien'a.

VI. Siedintia lunaria a comit. Asoc. tienuta in 5 Fauru a. c.

Deintre lucrarile acestei siedintie vinu a se memorá aici, cá mai demne de insemnatu urmatoriele:

a) Prein §-lu 10 se ia spre scientia starea cassei Asoc., carea numerá 25,010 fr. 45 cr.

b) Prein §. 11 se primesce cu multiamire o obligatiune urbariale de 100 fr. oferita fondului Asoc. dein partea comit. iuristiloru degia incetatu, la espres'a voia a Dlui daruitoriu resp., cu acea reserva inse, ca numele daruitorului se nu se publice.

c) Prein §-lu 12 se decide a se primi in fondulu Asoc. cá depositu banii comitetului natiunale permanente, in suma de 257 fr. 73 cr., cari mai remasera disponibili, avendu Dlui cassariu al' Asoc. a duce ratiociniu deosebitu despre acesti bani, cum si a ingrigi cá se fructifice, adaugunduse totuodata si acea dechiaratiune, cumca comit. Asoc. prein acést'a nu voliesce a prejudecá intru nemicu dreptului ce'lu are comit. natiunale permanente, de a dispune liberu cu acesti bani, dupa buna aflarea sa.

d) Prein §-lu 17 se ia spre placuta scientia raportulu șecr. despre ofertulu de 100 fr. m. c. in obl. urb. facutu de Dlu proprietariu in Sasu-Reginu, Ioanu P. Maieru in favórea fondului Asoc. deveniendu prein acést'a totuodata membru ord. al' Asoc. pentru totudeauna; in urma

e) prein §§. 14, 15, 16, 18 si 19 se tracteza afaceri asia numite curente, cum suntu: raportele despre banii incursi la Asoc., cum si despre cartile si dinariale si foile periodice daruite pentru bibliotec'a Asoc., despre care va benevol a repurtá d. bibliotecariu al' Asoc.

Totu in lun'a acest'a, anume in 15 fauru a. c. s'a tienutu o siedintia estra-ordinaria a comit. Asoc., in care s'a decisu, cá comit. Asoc. se faca pasii necesari la Inmaltulu Guberniu regiu, cá acel'a dupa analogi'a celoru 4 stipendia asemnate dein fondulu biliardului pentru 2 camere si 2 institute agromice dein patria, se se indure a asemná si pentru Asoc. trans. romana unu ajutoriu de 1200 fr. v. a. dein fondulu biliardului, cá se tramitia si dein partea sa doui reprezentanti la espositiunea universalá dein Paris deschisa in 1-ma Aprile a. c., ca-ci Asoc. trans., inca inainteza scopurile agriculturei,

cum si ale altoru ramuri de economia. Totuodata se emise cu ast'a ocasiune si provocare dein partea comit., cá aceli barbati, cari se semtu a posiede cualitatile recerute pentru o atare misiune, se se insinueze catu mai curendu la numitul comit., in urmarea careia se si insinuasera cati-va barbati cualificati pentru o atare misiune.

VII. Siedintia lunaria a comitetului Asociat. tienuta in 5. Martiu a. c.

In ast'a siedintia afara de afacerile asia numite curente, cum raportulu despre starea cassei Asoc., care numera 26001 fl. 45·5 cr. (§. 20), cum si despre banii incursi la Asoc. dela siedinti'a trecuta (§. 27) — se pertractara urmatoriele:

a) Prein §-lu 23 se primesce spre scientia scrisori'a Dlui prot. si colectoru Asoc. in Brasiovu Ioanu Petricu despre venderea pre calea licitatiunei a manufactureloru de espositiune, aflatorie in Brasiovu, cu pretiulu de 475 fr. 80 cr. v. a. pentru 124 bucati; totudeodata comit. Asoc., esprima multiamirea si recunoscienti'a sa, atatu Dlui prot. Ioanu Petricu, pentru zelulu doveditu si cu ast'a ocasiune facia cu Asoc., catu si celoralalti membrii ai comisiunei insarcinate cu venderea manufactureloru espositiionali si anume DD. Ios. Baracu prot., Cost. Popasu si Radu Radoviciu, negotiatori in Brasiovu.

b) Prein §. 24 se facu dispositiuni si pentru venderea manufactureloru espositiionali aflatorie in Sibiiu la D. negotiatoriu Popoviciu, incredintianduse cu punerea in lucrare a acestei dispositiuni D. m. supl. al' comit prot. Ioanu Hanea.

c) Prein §-lu 25 se ia spre scientia raportulu cassariulu Asoc. despre interesele intrate la fondulu Asoc. dupa asemnatiunile bancei ipotecarie in suma 377 fr. 50 cr.

d) Prin §-lu 26, in urm'a incunoscientiarei cassariulu Asoc., cumca de la banc'a ipotecaria nu se mai potu capata asemnatiuni ipotecarie, comitetulu Asoc. in interesulu crescerei si sporirei fondulu Asoc. s'a aflatu motivatu a decide, ca banii disponibili ai Asoc. se se eloceze in obligatiuni urb. de desdaunarea pamentulu, modificanduse in acestu intielesu si conclusulu comit. dein 5. Decemb. 1865 §. 80, in poterea carui'a se decise, cá banii Asoc. dein punctulu de vedere alu securitatei se se eloceze numai in asemnatiuni de ale bancei ipotecarie.

Deci acestu conclusu alu comitet. purcesu dein motivulu prosperarei si crescerei fondulu Asoc., cum si dein necesitate,

se supune prein acést'a la cunoscienti'a on. ad. gen. spre primire si aprobare, inse cu acea observatiune, cá in casulu candu on. ad. gen. presente n' ar' aflá cu cale a aproba numitulu concludu, Esc. Sa D. presiedinte alu acestei Asoc. s'a declarat, cumca e determinatu a luá asuprasi resp. obligatiuni si a recompensa Asoc. in bani gata sum'a, cu care s'au procuratu acele.

In lun'a lui Aprile a. c. nu s'a potutu tiené siedinta lunaria a comitetului, dein causa cá nu s'au potutu presentá membrii in numerulu prescisu prein §-lu 31 dein statute, fiendu cativa impededati a veni la siedintia si dein causa de morbu.

(Va urma).

---

0 privire fugitivá preste literatur'a romana si lips'a unei istorie critice a literaturii romane.

(Fine.)

VI.

Sincal, Clein, Maioru, Cichindealu, Lazaru, Vacarescu si contemporanii loru, cari au asudatu pe o cale cu densii, au pusu dara fundamentulu la literatur'a si cultur'a natiunale moderna. Pre umerii loru ne am suitu, unde astadi ne privescu cu respectu poporele Europei. Ci Dloru:

„Ils ne sont plus, laissons en paix leur cendre,

Ils sont tous morts pour vous défendre!“

Asia canta poetulu francu si cu elu asia suspinu si eu pe mormentele acestoru bravi. Ah! ei nu mai suntu astadi, se lasàmú in pace cenusi'a loru; ei au moritu cu totii cá martirii esistintiei nostre.

Dar erá ore cu potintia, ca nisce esemple cá aceste se nu provoce rezultatele cele mai imbelsiugate? „Sanguis martyrum semen christianorum!“ eschiamo Tertulianu. Si cenusi'a acestoru mariti, cari au moritu cá totu atatia martiri ai causei natiunale, potea ore se nu se prefaca in sementi'a cea mai fructuitoria, din care se resara florile cele mai frumose ale literaturii nostre?

Apunendu ei s'au ivitu altii, cari apucandu stendartulu cadiutu din manele loru, l'au portatu inainte cu gloria si l'au condusu la triumfu. Si acum ve pregatiti, Dloru! a vedé unu lucru mai maretiu. Arborele literaturii nostre se intinde

din ce in ce, ramurile-i se ingrosia si se redica superbu catracierii.

Cu catu spiretulu vietiei nationali, renviatu sî la noi cu capetulu seclului trecut, prinse radevine mai poterice, cu atata si literatur.a nostra luà dimensiuni mai imbucuratorie. Ea, care in periodulu trecut era inca obieptulu grigiloru numai a unoru invetiati, deveni acuma caus'a natiunei intreg.e. Acvitiunile pretioase ce le castigara pe terenulu politicu-natiunale atatu romanii de peste Carpati sub unii domni pamenteni, catu si cei din coce de Carpati sub presiunea noueloru idei europene, nu poteau se nu eserceze influinti'a cea mai favorabile si asupra desvoltarei sciintieloru in limb'a romana. Unu semnu alu epocii noue ce se deschidea pentru literatur'a natiunale, fu urdir.ea, rapedea latire si inflorire a presei romane periodice. Dupa incercarile nereusitu ale lui Racocea la a. 1817, ale lui Carcalechi la a. 1822 in Buda, ale lui C. Rosetti la 1825 in Lipsia*) si ale lui Eliade la 1827 in Moldova, de a incepe o foia romana; la 1828**) done diurnale romane, aparura mai de odata: „Albin'a romana“ de Asachi si Curierulu romanu de Eliade, anunciar.a apropiarea erei noue pe orizonulu coloniei romane. Dupa acesta diurnalistic'a romana propasi cu pasi gigantici in tote provinciile romane.

Asia afara de „Albin'a rom.“, care tienu pana la 1850, prefacundu-se atunci in „Gazet'a de Moldova“ si afara de „Curierulu romanu“, care inceta la 1848, adeca dupa vietia de 20 ani, vedemu aparendu dupa olalta in **Romani'a**: Museulu, Gazet'a teatrului, Curiosulu, Romani'a (de siese ori pe septemana), Curierulu de ambe secse, care luà o mare autoritate in lumea literaria, Magazinulu istoricu, care versa multa lumina peste istori'a romana politica, basericesca si literaria etc.; in **Moldov'a**: Alaut'a romana, Foi'a satesca, Oziris, Icon'a lumii, Daci'a literaria, Progresulu, Archiv'a romana etc; in **Transilvania**: Foia Dominecei, Gazet'a cu soci'a sa Foi'a pentru minte, care — pe candu peste Carpati terorismulu protectoratului nadusià verce aspiratiune — era tempu indelungatu unic'a scola politica si literaria a totororu romaniloru, sî numele fundatoriului si redactoriului

---

*) Asia dice „Foi'a pentru minte“ din 1851. Era „Daci'a literaria“ din 1840 dice, ca acesta incercare s'a facutu mai tardiu la 1828. Aut.

**) Asia scrie erasi „Foi'a“ din 1851. Pe candu „Daci'a literaria“ din 1840 pune tempulu aparerii acestoru foi pe anulu 1828. Aut.

ei, numele lui Baritiu veneratu pe tiermuri Milcovului, cá la Ternava si Tisa; Organulu luminarii de Cipariu, un'a din cele mai insemnate foie literarie, ce a esistatu candu-va la romani. Dintre cari desí unele abia cunoscute dupa nume, au apusu dupa o scurta vietia, parte din lips'a prenumerantiloru, parte suprimate prin boiarii fanarioti de la putere, cá Curiosulu, cá Progresulu etc., totusi pe la 1848 aveamu 15; éra la 1850 aveamu 31, di treidieci si un'a gazete si foie periodice. De atunci incoce, deca nu a crescutu diurnalistic'a nostr'a in numeru, luandu afara unele provincie cá Ardealulu si Ungari'a, au crescutu inse in autoritate si insemnatate. Destulu a indrumá aci la foie, cum éra Romani'a literaria de Alesandri, Steu'a Dunarii de Colgalniceanu, Revist'a romana de Odobescu si consocii etc., séu cum este astadi Romanulu, fundatu la 1855 de C. A. Roseti, care luá mare autoritate asupra opiniunei publice. Tesaurulu de monumente istorice de Papiu, Ateneulu romanu, Foi'a Societatii de Bucovin'a etc., cari potu concurge fara rusíne cu organele straine de asemenea specialitate. Diurnalistica a popularisatu la noi politic'a, sciintiele si artile, a creatu in parte si a immultitu numerulu cetitoriloru; dreptu ace'a recunoscintia eterna aceluor barbati, cari au intemeiatu si au condusu la infflorire diurnalistic'a romana. Acestui periodu nou se cuvine glori'a de a fi desbracatu limb'a de ieroglifefe slavice, cari inveliau boieresc'a-i facia, dupa cum se exprimá fericitulu P. Maioru, si a fi introdusu in literatura literele strabune, cari le rechiamo si originea si firea limbei nostre romane. Cá-ci desí se fecera acum si mai nainte unele incercari literarie cu litere latine, precum gramatic'a lui S. Clein, locupletata de Sincai, Acatistierinulu de Clein (1801), Dictionariulu lui Bobu (1822), Carte catra cleru de nemoritoriulu episcopu Vulcanu (1824), Dictionariulu de Buda (1825) etc., aceste inca nu au potutu se lase dupa sine urme durabili. Eliade fu acela din colo de Carpati, care incependu temerariulu lucru, de a edá foia sa „Curierulu de ambe sece“ dela 1844 cu litere romane, lucrá prim'a ora mai cu sucesu pentru popularisarea acestoru litere la romani; si cu elu din coce de Carpati, Cipariu, care prin cartile sale: Orologiulu (1835), Ermeneutic'a S. Scripture si Introducerea in Testam'entulu vechiu si nou (1841—2) si prin foia sa Organulu luminarii (1847), edate tote cu litere romane, pregati si ascurá triumfulu loru finale, si invetiá pe

romani la o ortografia natiunale, acomodata geniului limbei loru. Cari nobili esemple aflandu resunu viu in piepturile scrietoriloru romani, literele ocupara din dî in dî totu mai multu terenu in literatura, panace in urma 1860—63, in butulu totororu opusetiuniloru acelor'a, cari in litere vedu nu sciu ce periclu pentru dogmele credintiei, se generalisara in tota literatur'a, incatu astadi numai ici colé mai vedi retacindu cate o biblia, séu cate unu catechisu cu cirlice.

Deca epoc'a cea noua nu ar poté se ne arate alte triumfuri decatu aceste doue: crearea diurnalisticei si introducerea litereloru in ortografi'a romana, si aceste aru fi de ajunsu a i castigá unu locu remarcabile in istori'a literaturai nostre. Dar câte sunt inca productiunile ei!

Au aruncati o privire peste literatur'a nostra presinte! Aflaveti ore vre unu ramu, care se nu aiba reprezentantii sei? Si inca ce reprezentanti! ce grupa de gloria! Ce nume respectate!

Éca ici vinu laureatii istoriei: unu Balcescu, care more departe de tier'a sa „et dulces moriens reminiscitur Argos,” more cu dorulu patriei dulci in sufletulu seu; unu Baritiu, Florianu, Laurianu, Cogalniceanu, Papiu, Hajdeu si altii, cari aduna cu succesu si diligintia neobosita materialulu la marea opera a istoriei romaniloru.

Éca ici in cunun'a filologiloru barbati, cá Eliade, Laurianu, Pumnulu si cá acelu bravu, pre care trebuia se lu amintescu mai antaiu, care singuru a facutu pe terenulu filologiei atata, catu nu potu face adese decatu academie, corporatiuni intrege, cá eruditulu, venerandulu Cipariu!

Éca colea falang'a politiciloru si a publicistiloru, cari conduc naea natiunii contra limanulu mantuirii. Unu Barnuti, oracululu din campulu libertatii, alu carui viersu potinte strabatù arteriele natiunei, si o dsteptà la vietia, la consciintia de sine, in or'á fatale; unu Baritiu, decanulu presei romane, ilustrulu anteluptatoriu alu drepturiloru natiunali de trei diecenie in coce; unu C. A. Roseti, Brateanii, An. Panu, eroulu unirei, Golescu, Telu, Ioanu Ghica si altii si altii.

Mai cole altii, cari si-culegu merite pe campulu verde alu sciintieloru naturali; altii, cari asuda pe piscurile tiepisie ale filosofiei; altii, cari scruta prin minele intunecose ale archeologiei; altii, cari latiescu principiile sacre de dreptu si dreptate; altii, cari farmeca prin puterea oratoriei; altii, cari aducu sacrificie Taliei, si asia mai departe.

Dar audîti acele sunete melodioase! . . . Cum te incaldiescu, cum te incanta, si ti-rapescu sufletulu prin regiuni necunoscute, susu catra ceriu! . . .

„De n'a peritu romanulu, candu ordele barbare
Veniau cá si locuste in agrii semenati;
Taiandu fara de mila, rapindu fara crutiare,
Lipsindu pe fii de tata si pe sorori de frati;
Acum, candu bratiu-ti ageru in lume-i cunoscutu,
Tu bravule romane! mai credi cá esci pierdutu?!“

(A. Muresianu).

„Gintea 'n care nasce-ori cine,
Pe aceea va iubí;
Esci romanu, voiu fi cu tine,
Cá su romanu sí 'n veci voiu fi.“

(C. Boliacu).

„Multu e dulce si frumoasa
Limb'a ce vorbimu,
Alta limba-armoniosa,
Cá ea nu gasimu;
Romanasiulu o iubescu,
Cá sufletulu seu.
Ah! vorbiti, scriti romanescu,
Pentru Dumnedieu!“ . . .

(G. Sionu).

„Astfeliu e romanulu! Si romanu sum eu,
Si sub jugulu barbaru nu-mi plecu capulu mieu!“

(D. Bolintineanu).

. . . Ascultati! Acést'a e lir'a romana, pare cá suna sub degetele unui Oratiu séu Dante! Ascultati! acestia sunt bardii, sunt cantaretii nostri! Unu Muresianu, Alesandri, Bolintineanu, Sionu, Boliacu, Cretianu, Teutu, Alesandrescu, Baronzi si altii. In tempulu blandu de primavera, candu renasce natur'a, candu inverdiescu vaile, candu inflorescu arborii, e destulu se incepa o filomela ascunsa in umbrele tufeloru canteculu seu sonor, si dumbrave, codri, paduri si campie resuna de concertulu paseriloru. Candu se desprimaverà si la noi dupa iern'a lunga de suferintie, incepù

Vacarescu, si éca dupa densulu o pleiada intrega de bardi natiionali, cantandu in concertu armoniosu, inaltiatoriu de anime!

Totu atate ingenie eminiinti, cari si-reversa radiele gloriei peste tota romanimea; barbati, cari si-petrecu vietia in lucrari grele, in folosulu culturei natiionali, voru odiehní ei acusi in eternitate!

Lucrarile loru jacu multu mai aproape, decâtu se fia de lipsa a indegetá mai detaiatu la ele. Sub influinti'a loru binecuventata, sub impresiunile loru dulci si binefacatorie traimu si ne miscamu!

Deca aruncamu acum o privire desí fugitiva peste tota literatur'a, ne cresce anim'a de mundria, asemenandu p. e. cronic'a lui Urechia cu cronic'a lui Sincai; ortografi'a lui Stroici cu marile rezultate ale cercetariloru lui Cipariu, psalmii lui Dositeiu cu maretulu „Resunetu“ alu lui Muresianu, séu cu incantatoriele balade ale lui Bolintineanu, séu cu dragalasiiele doine ale lui Alesandri.

Odiniora eramu noi invetiaceii altor'a; acum mai potu invetiá si altii cev'a de la noi.

„De n'a peritu romanulu, candu nu vedea lumina“ cum se se tema de perire acum, candu i lucescu atate stele pe orizonu?

Mundri de acestu resultatu imposantu, ce lu potemu aretá in tempu atatu de scurtu, in mani'a totororu pedeceloru ce ne stetera in cale, cu frunte deschisa potemu provocá pe dusimanii nostri, caroru le place a ne acúsá cu nesciintia si a ne stigmatisá de massa cruda: „Tolle et lege!“ Luati si cettiti cartile nostre!

VII.

Din ceste insírate pana ací, de sí numai pe scurtu si asiá dicnudu cá prin trécatu, v'ati potutu convinge Dloru! cá avemu si noi literatura si inca ce literatura! Insemnata prin antici-tatea sa, remarcabile prin estensiunea sa, sí demna de consi-deratu prin prestanti'a sa!

Ce nu avemu, ce ne lipsesce dar?

Nu avemu, ne lipsesce Dloru! unu panteonu, unde atletii adormiti ai literaturiei nostre se 'si afle recunoscenti'a si remun-nerarea meritata, si langa tipurile loru se vedemu stralucindu acolo si iconele atletiloru, cari sunt in vietia si lucra inca, cá vediendu esemplele loru maretie, se invetiamu a ne iubi limb'a

a lucrá si noi in sfer'a nostra cu insufletíre si resemnatiune pentru caus'a natiunale!

Ce nu avem, ce ne lipsesce?

Nu avem, ne lipsesce unu Plutarcu, care prin pen'a sa agera se revoce la vietia pe eroii timpurilor trecute, pe fidelií lucratori ai literaturii noastre, cá se nu fimu siliti a supiná despre bravii nostri cu poetulu latinu: „*Illacrymabiles urgentur, ignotique longa nocte!*“ Éra celoru vii se le dea tributulu ce le competiesce, punendu vietí'a loru de modelu generatiunii sucrescunde!

Ce nu avem, ce ne lipsesce?!

Nu avem, ne lipsesce Dloru! o istoria a literaturii natiunali! Sub acést'a nu voiu a intielege o simpla inregistrare a cartiloru romane, esíte la lumina de 3—4 sece incoce; ci unu opu criticu, care se aréte pe reprezentantii diverseloru periode literarie pana la tempulu celu mai nou atátu dupa cursulu vietiei si activitatea loru, catu si in analisulu lucrariloru loru mai alese, mai caracterisatorie; se indegeteze la defecturile si insusírile frumose ale scrietoriloru loru; la acele, pentru de a le poté incungiuurá; la aceste pentru de a le poté imitá. Cine se nu veda, cá unu asemene opu, suplinindu in catu-va editiunile sumarie ale scrietoriloru mai vechi, de multe ori prea scumpe si pentru aceea neprocurabili, precum suplinindu si opurile scrietoriloru mai noi, cari tote érasí nimene nu si le pote procurá, ar' desierbí de unu manualu prea folositoriu publiculu intru cunoscerea literaturii, intru invetiarea limbei materne!

Sí ce ar poté fi ore mai interesante pentru noi, decatu a face cunoscintia si a vení in coatingere cu acei barbati, cari au asudatu si asuda cu abdicere eroica intru cultivarea literaturii si poleirea limbei natiunali; cari sub decursulu atatoru vecuri au adunatu petra pe petra, cugetu pe cugetu, panace s'a redicatu maretíulu altariu, la care sacrifica astadi Bolintinenii si Ciparii.

Si ce ar poté fi mai folositoriu pentru noi? E proprietatea fiacarui geniu mare, cá nu numai reversa lumina, ci totu odata arunca schintea de focu sacru in anemele altor'a, carea le aprinde apoi spre fapte maretie. Cine nu a sentítu naltian-duse superbu pieptulu seu la cetirea séu la intonarea divinu-lui resunetu:

„Destepa-te romane din somnulu celu de morte!“

Care romanu remane nemiscatu la tenguirea necrologi-
stului romanu alu lui Stefanu celu mare pentru apunerea
datineloru si a moraluriloru strabune?! Si anim'a carui romanu
nu se aprinde in flacari, cetindu memorabilulu discursu alu ma-
relui Barnutiú din campulu libertatii?

Facundu-ne noi dar cunoscuti cu cugetele, sentiemintele
si spiretulu unoru barbati cá acestia, cari si-sierfira si sier-
fescu talentulu intru luminarea gintii, s'ar sterní si nutrí in
noi consciintia natiunale, ne amu indemná a ne iubi limb'a;
care pote se arete asemenea producturi, si ne amu insufletí la
asemene sacrificie generose pentru redicarea natiunii. Éra
despre alta parte amu invetiá din scrierile loru, cum trebe se
inavutímu sí se aplicámu limb'a la totu obieptulu si la tota
form'a estetica, ámu invetiá a vorbí si a scrie coresu si fru-
mosu romanesce!

Fíindu aceste asia, sum de acea convingere, cá un'a dintre
lipsele cele mai urgenti ale presintelui este scrierea unei isto-
rie critice a literaturii romane!

„Junimea nostra de astadi — díce Sionu intr'unu
locu alu Revistei Carpatiloru — nu mai cunosce opu-
rile esíte inainte cu 15 ani. Nice in gimnasie nu se facu
cursuri pentru istori'a literaturii romane exclusivu!“

Tristu adevéru! La care eu mai adaugu, cá junimea
nostra cunosce prea pucinu chiaru si producturile esíte de 15
ani incoce. Dar ore barbatii nostri mai inaintati in etate, in
esperiantia si sciintia, sunt ei mai versati in cunoscintia lite-
raturii natiunali, de catu junimea?

Unde si dela cine au potutu se invetie? Si ore damele
nostre, dintre cari multe se ocupa cu cetire francesca, germana
séu magiara, cugetat'au candu va seriosu la aceea, cá esiste si
o literatura romana, ale carei frumsetie aru fi demne de aten-
tiunea loru?

In gimnasie nu se facu cursuri pentru istori'a literaturii
romane? Dar cum se voru face, candu nu avemu unu sin-
guru manualu de indreptariu?

Astu feliu nu pote fi mirare, deca romanii si romanele
nostre nu si-potu dá síe sama despre acea continuitate a eve-
niminteloru, prin cari au ajunsu limb'a nostra la gradulu cul-
turei sale de astadi, si se intreba cu uimire, cum s'a facutu
schimbarea acést'a? Cari sunt factorii ei? Nu pote fi mi-
rare, deca cu o retacire deplorabile despretiuescu literatur'a
natiunale, cugetandu cá ea nu are nimicu demnu de cetitu.

Nu pote fi mirare deca operele autoriloru nostri jacu neven-
dute si necetite, si se preferescu autorii straini de multe ori
de unu pretiu mai micu decatú ai nostri, ba adese siarlatani.
Dar pentru Ddienu! cum potemu sperá pe calea acést'a elibe-
rarea spiriteloru, cari gemu inca in catusiele strainismului?
Cum potemu sperá crescerea unei generatiuni noue, devotate
din anima causei natiunali?

Dar cu dorere sentímu lips'a unui manualu alu isto-
riei literaturii nostre, si deca luàmú in considerantia rela-
tiunile nostre esterne! Cine are ore mai mare lipsa de
simpatia poporeloru civilisate, decatú noi romanii, cari stàmú
inca numai la pragulu unei epoce mai stralucite, si pe cari
dupa asupririle seculari si astadi se mai incerca unii a ne im-
pinge de pe terenulu, pe care avemu a inaintá, si a ne eschide
dela aerulu, fara care nu potemu traí! Ma cum vomu poté
castigá simpatia poporeloru culte, deca nu le vomu pune inainte
bunulu, nobilulu, frumosulu, ce l'am produsu in decursulu ve-
curiloru, in butulu totororu pedeceloru, cu cari amú avutu a
ne luptá in desvoltarea individualitatii nostre? Si tote aceste,
unde se descoperu ore mai evidente, deca nu in istoria li-
teraturii natiunali?

Ci unde este barbatulu, care se suplinesca lacun'a acést'a?
Care se dea natiunii cartea, a carei lipsa cu dorere o sen-
titiesce, si a carei aparere cu sete o doresce totu natulu romanu?

Unulu dintre noi, cesti din coce de Carpati nu numai
cà ar pasí pe o cale neamblata; ci departe de foculariulu li-
teraturii natiunali, nu s'ar poté folosí de multe atari isvore,
cari nu sunt deschise de catu celoru de dincolo. Dreptu acea
cu doru dorescu, de ar fi se apuce pen'a si se scrie istoria
literaturii nostre vre unulu din acei bravi ai nostri de peste
Carpati, cari dupa pusetiunea lorú au mai la indemana isvo-
rele necesarie, si cari si ei insii fecera pote o parte insem-
nata a acestei istorie.*) Se se compuna acea istoria pentru

---

*) Dupa modest'a nostra parere, cei mai chiamati de a ne scrie o
asemene opera aru fi séu veteranulu Eliade, care a vediutu de la ince-
putu cu ochii sei desvoltarea literaturii nostre mai noue, din care face
si dinsulu o parte prea insemnata; séu Sionu, pote celu mai bunu pro-
saistu ce lu avemu din colo de Carpati, care in Revist'a Carpatiloru
a publicatu unele notitie interesante despre poetii romani; séu zelosulu A-
lexandrescu-Urechia, care prin discursurile sale despre cronicarii si orato-
rii romani nu numai cà a atrasu in mare gradu atentiunea lumii literarie,
ci a aratatu totu odata, cà are si talentu si pregatire pentru unu asemene lucru.

publiculu celu mare, séu pentru familie, séu pentru gymnasie, séu pentru cet'a eruditiloru, totu atata'a; numai se o avemu odata; căci speru, că s'aru aflá apoi barbati insufletiti, cari aru pasí inainte pe calca inceputa si aru provedé in scurtu publiculu cu manuale dupa lipsele si recerintiele totororu claseloru societatii.

Sciu că e grea o asemenea opera, cu atatu mai grea, cu catu datele necesarie sunt inca prea pucinu adunate. Că-ci afara de fragmentele publicate in Disertatiunea despre tipografiile romane a neuitatului Vasile Popu, in Crestomati'a reverendului Cipariu, si in Lepturariulu fericitului Pumnul, si afara de unele notitie resfirate prin foiele publice — ce s'au mai facutu ore la noi in privinti'a acést'a!! Ci lips'a multor date s'ar poté inca suplini prin acei bravi mai veterani ai literaturii noastre, cari si ei insii au fostu faptorii zcelor eveniminte; si multe parti de acele, cari petrecundu-se dupa culise, nu sunt consemnate nicairi, si cari totusi avura o mare influintia asupra desvoltarii noastre literarie, ei le-aru poté scapá inca din abisulu uitarii, ce le amenintia a le acoperi pentru totu deun'a. Inca numai pucini mai traiescu dintre densii, si deca voru apune si ei, cu ei dimpreuna voru perí multe parti interesante ale istoriei literaturii noastre!

Si acum mi-inchiaiu cuventarea, devenita pote prea lunga, apelandu la zelulu, la natiunalismulu literatiloru nostri dela foculariulu literaturii noastre, din Romani'a libera, strigandu-le peste Carpati: — Fratiloru! Ascultati voturile aloru 10 milioane de romani, si ne dati catu mai curundu o istoria critica a literaturii natiunali! Celu ce va face acést'a, numai acél'a va scrie adeverat'a istoria a gloriei romane!

Economia nationala.

„Rom'a au remasu numai pana atunci Roma, pana candu Romanii au fostu Romani.“

Niburiu.

Sum eu istori'a lunei in mana, o frundierescu, si nu aflu intru ins'a nece unu esemplu, unde benele comunu se se fi avantatu la vreo insemnatate mai mare, fara de a fi corepsunsu fiacare deintre membrii sengurateci ai societatei scopului acesteia. Monarchiale cele mari si gloriose a-le evului vechiu, numai pana atunci s'au potutu sustiené, pana candu

membrii acestor statură au corespunsu acelor insusiri, prein cari conducatorii lorú escelau.

Indata ce sengurateculu grecu alu Eladei vechi au inceputu a se desbracă de virtutea s'a cetatienésca, a uita nisuinti'a s'a spre inaintare, Greci'a au fostu o prada liusiora pentru romani. Mai tardiu inse si mam'a Roma, regin'a lumii, au subsistatu, in flóritu si au cadíutu deodata cu virtutea cetatienésca a sengurateciloru romani!

Credú cã nu voi retací, linbite lectore, afirmandu, cã noi — natiunea romana — preste totu luandu se, si astadi gememu sub jugulu infricosiatu alu decadintiei natiunali, inca de pre tempulu strabuniloru nostrii. Fie-mi liertatu a esprime acést'a parere modesta a mea, ce debue se o marturisésca totu romanulu adevératu, indata ce nu voliesce a ni se lingusí, spre daun'a natiunei întregi. Dupa modesta mea parere ni lipsesce in catu-va virtutea cetatienésca, marirca morala! Virtutea cetatienésca, marirea morala nu e altu cev'a, de catu aplicarea poterei proprie, pentru avantagiulu sengurateciloru, spre benele comunu, spre benele patriei, alu natiunei întregi!

Unde s'aru aflá astadi poporele Europei culte, déca dela $\frac{1}{4}$ de seculu incoce poterea propria a' sengurateciloru nu ar' fi cultivatu si perfectiunatu scientiele intru atát'a, in catu întreg'a nostra vietia sociale au primitu o alta colóre si inaintéza pre alte cali mai secure si mai fericitatorie in multe privintie.

Unde s'aru aflá, dícu, astadi aceste popore, candu nu ar' in flóri industri'a si artele, mam'a nutritoria alorú milióne de ómeni? Tote acestea suntú inventiunile si opurele sengurateciloru. E geniulu poterei proprie, care apare cá caus'a fundamentale a maririi sengurateciloru si a poporeloru. Déca repauséza poterea propria — cã acést'a o posiede fiacare între tote impregiurarile — care alta potere se se activeze in loculú acesteia?

„Déca tu stimate lectore, la alu 30-le anu alu etatei, ai esperiá, cã unu naieriu zelosu tiau mantíutu vietia, candu erai inca pruncu, cá elu teau imbracatu in vestmentulu seu, teau dusu la parentii tei si fara de a primí vre un'a remuneratiune s'au departatu; er' dupa catev'a díle au moritu; déca acestea lea-i esperiá si tea-i convinge, credú cã astufeliu ai lucrá: A-i cercetá prunciú seau nepotiú lui, cá seti implinesci detórinti'a facia cu eli. Cá omu avutu ai dá lorú o parte a averei tale; cá méseru i-ai ajutá cu lucru, déca unulu deintre eli

ar invetia la scola, tea-i ingrigiá si de acest'a, portandulu la scola, seau la-i invetiá insuti a lege si a scrie. Déca unu altulu ar' fi si mai de compatimitu, credu cá nu l'ai apasa si mai tare la pamentu cu despretiu, ci i-ai intende man'a de ajutoriu spre alu ridicá, precum facù si mosiulu lui cu tene.

Astu-felin lucrandu Dlu mieu, ce ai face altu cev'a, de catu tia-i implení detorinti'a facia cu acel'a, carni'a esti obligatu!"

Tote comoditatile de cari ne bucuramu astadi, avemu ale multiani activitatei si zelului gloriosiloru nostrii antecesori. Pre mesele nostre nu se afla un'a poma, o bucata, vinu, leguma etc., care se nu fia fostu inventiunea seau productulu cutarui omu activu, zelosu si liubitoriu de intreprindere. Fruptele siesureloru, pomii si legumele gradinei, totu ce se pare a fi resaritu dein sinulu pamentului, are de a-si multiumi desvoltarea, perfectiunarea, meliorarea, metamorfosarea, mia si transplantarea seau introducerea sa dein tieri straine, manei ómenesci. Au dar gradinele si campii nostrii nu-i infrumsetiéra plantele aduse de preste mare, prein unii individi intreprindatori!

Acum luati-ve ochii de pre foi'a acést'a si arumcati o privire asupr'a vestmentelorु vostre, eugetati, cati individi au lucratu la acele, cu totu atatea maestrii mari! Celu mai bagatelу cuniu, dein calcaniulu calciunului vostru, concentréza in sene aflarea fierului, montanistec'a, topirea mineraleloru, maestri'a miraculosa prein care se pregatesce drotulu, construirea foiloru si maestri'a faurului etc. Mii de generatiuni au asudatu sange si apa, pana au aflatu si pregatitu vestmentele nostre cele mai simple, cari acum le potemu cumpará cu unu pretiu moderatu.

Candu nu m'a-si teme cá voi abusá cu patienti'a stimtiloru lectori va-si indreptá atentiunea asupr'a nenumarateloru obiecte, intre altele asupr'a catalogului unui museu ori bibliotece, spre a ve revocá in memoria, ce lucrure frumose si folositorie au lasatu dupa sene mortii spre desfatarea sí cultivarea nostra.

Binevoiesce, stimate lectore, a cautá la person'a-ti propria, la sanetatea ta, spre a carei sustienere dela Ipocrate in coce mii de ómeni au lucratu, la memori'a-ti indiestrata cu versure frumose, cari leau facutu altií pentru tene; candu ar' fi cu poñtia, tia-si aratá anim'a ta cea nobilitata de catra antecesorii tei, prein mii de consilie intiepte si exemple ale vertutei!

Vede-ti dar, că toti ómenii, cari au vietuitu inaintea noastra, suntu, multu pucinu, benefactorii nostrii anonimi. Vedeti, ca noi suntemu oblegati fililoru acelor'a, contemporaniloru nostrii. Acum convinsi sunteti, că noi debue se facemu totu ce e bunu, si se lasamu cev'a-si urmatoriloru nostrii spre credîre, pre cum neau lasatu si antecesorii nostrii?

Nu se recere, că fiacare se faca minuni, ci se recere numai, că fiacare se faca totu acea, ce pote. „Acel'a, care inainte de morte au saditu unu pomu nu au vietuitu indesiertu.“

Acést'a e o sentinti'a plena de intieptiune. Intru adeveru, saditoriulu au inmultitu capitalulu natiunei, ma alu ómenimei cu cev'a-si. Pomulu va produce frupte, seau celu pucinu va dá umbra, spre a restaurá si imbucurá pre aceli'a, cari se voru nasce mane!

Unu pomu, unu edificiu, unu instrumentu, un'a arma, unu vestmentu, o medicina, unu adeveru, o lege descoperita, o carte, o statua, unu tipu etc. suntu totu atatea obiepte, cu cari fiacare deintre noi ar' debui se inavutiésca tesaurulu comunu!

Astadi nu se afla omu inteligente, care se nu se sentia incatenatu cu catene invisibile de ómenimea trecuta, presenta si urmatoria. Noi suntemu erediu toturoru celoru morti, consoti toturoru contemporaniloru si provedintie pentru aceli'a, cari voru urmá dupa noi. Noi suntemu mai perfecti si mai fericiti cá antecesorii nostrii, deci se facemu, că urmatorii nostrii se fia mai perfecti si mai fericiti cá noi; se nu dicemu: „cum au traitu tatalu mieu si stramosii miei voi trai si eu si voru trai si filii miei.“ Nu e omu, fia acel'a-si catu de méseru, care se nu fia in stare a adauge o petricica la altariulu inaintarei benelui nationale. Acel'a, care au saditu unu arbore, are unu meritu. Acel'a, care au taliatu arborele si lau prefacutu in scandui, sian castigatu unu meritu. Acel'a, care au compusu dein scanduri unu scaunu, are altu meritu. Acel'a, care se pune si siede pre scaunu si luandu pre genunchi unu pruncu, lu invétia a citi, are mai mare meritu, că toti celi de mai nainte. Celi trei de antaniu au inmultitu cu cev'a-si capitalulu comunu alu ómenimei, celu dein urma inse au inaintatu insa-si ómenimea. Elu au facutu ómenimea mai luminata, mai buna.

De ar' fi o corporatiune, unu statu constituitu ori si cum, adeverulu fundamentale remane: că totulu jace pre sengurateci, că caracteriulu unui statu, unei natiuni nu e altu cev'a, de catu sum'a caracterelor sengurateciloru; că poterea pro-

pria a unui poporu numai dupa mesur'a poterei proprie a sengu-
rateciloru se pote mesurá.

Marirea nationale, averea, inaintarea, acestea nu-su altu-
cev'a, de catu sum'a marirei, averei, si inaintarei sengu-
rateciloru, pre cum acestea se potu produce prein poterea propria.

Beduinulu díce: „e unu semnu securu alu leului, cà elu
totudeun'a si la tote impregiurarile remane leu!“ Se folosimu
si noi intieleptiunea filiiloru desiertului, dicendu: E unu semnu
securu alu barbatului, cà elu totudeun'a si la tote impregiurarile
remane barbatu.

Principiulu glorigicu e comunu leului si barbatului: cà eli-
ambii nici odata nu se incredu si nu contéza spre ajutoriu stra-
inu; cà ambii prein poterea loru propria si-elupta invin-
gerile!

Dupa-ce am premisu acestea, se referimu tote cele díse,
iubiti lectori, la noi insine, la natiunea nostra, la poporulu ro-
manu. Dein cele díse suntemu convinsi, cà déca volimu se
inainteze natiunea intréga, mai antaniu debue se inainteze, se-
si arete poterea propria fiacare membru alu natiunei si fia-
care corporatiune. Dar cum se inainteze? pre ce cale? in ce
modu se activeze romanulu, cá activitatea lui se aiba suce-
sulu doritu? cum se incepa lucrulu si cum se-lu continueze?

Activitatile membriloru unei natiuni suntu diverse; prein
urmare si intrebarile acestea debue respunse in diferite modure,
dupa ocupatiunile seau profesiunile diverse ale ómeniloru, ce
aru poté se faca numai totu atati'a barbati de specialitati di-
ferite. Eu, cá agricultoriu si economu, me voiu încercá a
descoperí unele lucrure practece si rationale, pentru agricul-
torii nostrii romani, seau mai bene dícendu, pentru cea mai
mare parte a poporului, care se ocupa cu agricultur'a. Me
voiu încercá a descrie in colonele acestei foi calile, pre cari
inaintandu ar poté devení poporulu romanu la o stare ma-
teriale buna si inffloritoria, folosindu-si fiacare corporatiune
poterea sa propria, spre prosperarea si inaintarea econo-
miei nationale.

Blasiu in Decembre 1867.

Stefann Popu,

agricultoriu si economu practecu censuratu si
profesore preparandiale.

Literariu.

Limb'a noastră se mai învârti prin Dn. Gavriilu I. Munteanu înca și cu următoriiu productu literariu, alu carui titlu și prefația o reproducem aici.

„Odele și Epodele lui Horatiu Flacu.“ Tomul I. (Lib. I. XXXVIII; lib. II. XX; Lib. III. XXX Ode.) Explicate în usul scoleloru de G. I. Munteanu, profesoru și directoru la gimnasiul mare românescu gr. orientálu în Brașiovu. Iassi 1867. Edițiunea și imprimăria societății junimea. Prefața. Horatiu Flacu este acelu poetu lyricu latinu, carele pentru prima data a introdusu între Romani metrul Alcaic și Safficu; carele cu unu spiritu de adevăratu Vate a preșisu despre poesiele sale cele lyrică, conținute în cei dintei trei Libri, dedicați lui Mecenate: „ca adăca ele sunt unu monumentu mai duratoru decăt piramidele demne de regi, pe care nu'lu va pute darimă nici ploaia roșetoare, nici Acuilone sau Ventul de Nordu cu toata nestemperăveritatea (impotenția) sa, nici și-rul nenumărabile alu timpurilor; ca partea cea mai bună a lui va evită Libitina, adăca moartea; ca lauda lui până atunci va cresce la posteritate, până cand Pontificele, însoțitu de virgine, se va sui la Capitoliu; ca înfine elu va fi cititu și cantatu în tuspătru laturile Lumii.“ Oda VVV. Lib. III.

Este adevăratu, ca astăzi nici o Vestalina nu se mai sue în Capitoliu, și ca din doamna Lumii n'a mai remasu decăt umbra; dar poetul viaza și gloria lui cresce și se măresce din zi în zi tot mai tare sub toate zonele.

Poesiele lui Horatiu, anume Odele și Epodele și Carmen seculare, Satirele și Epistolele s'au explicatu și s'au comentatu de atatea ori și de atăția autori renumiți, cum sunt Bentley, Maineke, Perilecamp, Orelli sal., încăt pentru noi iștia, veniți mai târziu nu a remasu altu meritu — de va fi meritu —, decăt sa scimă a face o alegere și culegere justă între atatea comentărie și explicațiuni, sa facem adăca așa, ca sa ne servimă numai de celea, ce sunt apte a esprime cu apropiere simțimentul și ideea ce le va fi avutu poetul în minte cand le a depusu în versu.

Ce s'atinge de acestu comentaru, ca testu s'a lătu opul recensatu de O. Keller și A. Holder 1864; căra la explicărea locurilor mai grele am consultatu pe ici pe colo din autorii mai vechi Interpretationes și notae Ludovici Desprez, făcute în usul Delfinului; căra din scriitorii mai noi cu pre-

ferința explicațiunea Dr. C. W. Nauck, director gimnasial în Königsberg 1863, ce s'a recomandat și prin numeroase edițiuni.

Pana încat me voiu fi apropiatu de adevăratul sensu alu poetului, și pana la ce mesura mi s'a fi nimeritu a explica pe acestu poetu latinu greu în limba română, se va pronunția critica, ce o și așteptu sa vina din partea celor competenți, speru cat de dreapta atat si de binevoitoare catra cercari de atare natura.

Brașovu în Septembrie 1867.

G. I. Munteanu.

Despre Caiu Svetoniu Trancuilu viati'a a XII. imperatorii

traducere din latin'a în limb'a romanésca ilustrata cu notiție de dn. G. I. Munteanu și premiata cu 250 fr. a. de dn. conte Scarlatu Rosetti, tiparitu în Brasiovu 1867 ar fi timpulu și locul în acésta fóia literaria cá se atingemu ceva mai pre largu, facendu acelei traducțiunii chiara și o recenziune spre a o face mai cunoscuta publicului nostru; nu scimu inse ce 'ia venitu dlui c. Rosetti de a dispusu transportarea întregii edițiuni la Bucuresci, afara de cateva ecsemplaria pe care avù generositatea de ale darui cunoscutiloru sei de aici. Urmarea este, ca publicului de dincóce i se curmà ocașiunea de a cunosce pe Svetoniu în limb'a romanésca. Nu se scie nici macar pretiulu cu care s'ar putea cumpara aici. Intre acestea impregiurari noi nu ne simțimu îndreptatiti a face nici recenziunea traducerei, pentruca ne aflanduse acésta carte în man'a publicului nostru, a vorbi despre ea ar semana ca vorbimu de cineva în absent'i-a-sa. Totu ce putem face deocamdata este, cá în Nr. viit. se reproducemu „Prefacia“ dlui Munteanu și inca întocma cu singularitatile ortografiei sale, despre care acum observamu numai, ca aceeasi în cateva puncte diferesc de ortografi'a din Horatiu.

Cursu de Declamatiune

de D-rulu Don Vicente Joaquim Bastus, membru alu institutului din Francia, Arcade de Roma cu numele de Ireño Tesplano, individuu și delegatu specialu alu academiiei imperiale din Viena, și de meritu dela filodramaticu din Milan, de Buenas Literas de Barcelona, fostu profesore de historia, fostu directoru la cathedra de declamatiune în Lyceu, și censoru regaluu alu M. S. la Barcelona, membru a multoru alte corporatiuni sciintifice, nationale și straine, autoru de diferite opere literare, cavaleru comandoru al ordinului regaluu Isabela Catolica etc. Din ispaniolesce de Con-

stantin Dimitriade, artistu dramaticu romanu. Cu aprobarea onorabilului Consiliu de Instructiune. Bucuresti. Imprimeria statului. 1867.

Inca fiindu la Bucuresti in a. tr. dn. Dimitriade avù bunatate a ne impartasi acèsta carte in sinesi prea buna si demna de a fi recomandata. Abstragendu dela cateva singularitati ortografice ale traducatoriului, precum si dela unele abateri din idiotismii limbei nòstre, totu pe atunci amu regretatu profundu stracurarea suteloru de erori tipografici in acea traductiune. Candu òre tipografii romanesci voru fi disciplinati asia, in catu se invetie a'si respecta mai multu art'a loru si a nu se mai face de bajocur'a lunei prin nepasarea, lenea si chiaru nesciinti'a loru? Candu voru inceta ei a mai compromite pe auctori si traducatori si literatur'a preste totu? Candu voru avea incai tipografiele cele mai mari care luera cu cate 2—3 pana la 10 machine iuti, pe corectorii loru angajeati inadinsu?

Cercetari despre Romanii de dincollo de Dunare

traduse din limb'a greca de Sergiu Hagiadi. Craiova. Tipografia nationale. 1867.

Acèsta carticica de 61 pagine intre alte impregiurari n'ar fi de vreo insemnătate; pre catu timpu inse acelea provinciì ale Turciei europene si ale Greciei moderne, in care locuescu asia numitii macedo romani ne mai sunt chiaru si noua terra incognita; pre catu timpu istoriografii, entnografii si filologii nostrii nu'si iau ostenel'a de a'i cerceta pe aceiasi acolo in patri'a, in tienuturile, in orasiere si satele loru, pe atata orice impartesiri fia acelea si numai fragmentaria despre macedo romani, avemu se le culegemu si inregistramu cu tóta grija.

Limb'a acestei traductiuni este putienu ingrijita, speramu inse ca originalulu totu nu este alteratu.

Foi periodice de sciintia si literatura.

De candu fói'a „Transilvania“ se nascù, au ajunsu la man'a ei urmatórele foi periodice romanesci nepolitice:

Archivu pentru filologia si istoria Nr. XI. 1 Ian. 1868. Blasiu. Acestu Nr. coprinde articolii:

Archive si bibliotece.

Din lucrarile societatei academice cu proiectulu de ortografia romana. Column'a lui Traiana (continuatiune: *Bellum Dacicum secundum*, latinesce si romanesce dupa F. A. Ciacono). Fòrte interesantu.

Libertatea cuscientiei in Transilvani'a, articolu istoricu-juridicu de prof. I. M. Moldovanu. In acèsta disertatiune se citèza mai multi articuli de lege din Transilvania, cati se ocupasera dela 1543 cu afacerile relegiòse din acèsta tièra. Articuli sunt reprodusi dintr'o colectiune compendiarie de 5 tomuri, care se afla intre msptele bibliotecei din Blasiu. Continuarea urmeza, èra pana atunci noi inca avemu curiositatea se vedemu, la ce resulu voru esi acele cercetari. Este inse o necesitate imperativa, cá cercetarile istorice pe acestu terenu se se intinda si continue cu cea mai mare grija inca si preste periodulu de 457 ani, adica incependu dela a. 1000, pentrucu despre tolerantia séu netolerantia relegiòsa póte fi pre bine vòrba si in secolii dinainte de reformatiune. Sub Carolu Robertu, Ludovicu I. Sigismundu, chiaru sub Uniadi afacerile relegiòse si confesiunali intre cele

două biserici ecumenice s'au desfășuratu și formatu într'unu modu decedatoriu nu numai pentru aceste țeri și în lini'a prima pentru națiunea românească, ci și pentru întreg'a lume vechea (Europ'a, Asi'a, Afric'a).

Din Fôia Societății pentru literatur'a și cultura română în Bucovin'a an. III. ne a venit Nr. 12 din 12. Dec. 1867. Același cuprinde: Ortograf'a limbii române în dezvoltățiunea sa istorică.

Strofe pierdute, poezii.

Câteva publicațiuni privitoare la denumirea de membrii onorari.

Estrasu din protocoalele ședințelor comitetului Societății.

Contribuiri la fundățiunea lui Pământului.

Programele „Transilvaniei și „Amvonului,“ însoțite de o notă interesantă a redacțiunii.

Bibliografia. Ateneul român. Publicare de prenumerațiune.

Noi diferim de fôia Bucovinei în ortografia, nu diferim în ideile și opiniuni a caror înrădăcinare o dorim. Prețea această recunoștem că deca mai este în lumea largă vreo necesitate de a lăți cunoștința și a cultiva literatur'a românească, apoi aceeași se arată în modu superlativ la Bucovin'a. Cu atătu mai virtuos ne ținem și noi de o datorință nu numai colegială, ci mai virtuos patriotică de a recomanda fôia societății literare din Bucovin'a la căldurôs'a îmbrățosiare a întregului publicu (Prețulu 3 fr. și respective pentru afara 1 galbinu).

Din Amvonu fôia basericească pentru elaborate din sfer'a elocinței sacre sub redacțiunea și edităunea dlui Iustinu Popșiu ne venira doi Nri de câte 2 côle și mai bine. Prețea vedem, această fôia periodică e strinsu de specialitate, care mai prețea totu cuprinde prețea, despre alu caror coprinsu credem că și voru da opiniunea toti acei preoti, carii se ocupa nu numai cu ecșecutarea ritualelor, ci totuodată și cu propagarea doctrinelor evanghelice la poporani lor.

Convorbiri literare.

Din această fôia literară primăram până acum singurul Nr. 22 din 15. Ianuaru a. c. în 2 côle 4°. (de altminteă formatulu chartiei totu numai Nr. 6). Această fôia alu carei redactoriu este dn. Iacobu Negruzzi ese în Iasi din tipograf'a Societății Junimea de 2 ori pe luna, ăra pe anu costă 4 fr. v. a. Susu citătu Nr. cuprinde:

Recenziunea dlui Titu Maiorescu asupra poeziilor populare române culese de dn. Vas. Alecsandri dedicate Mariei Sale Dômnei Elenei soției fostului Domnu Alecsandru Ioanu Cuza și tipărite la a. 1866 în Bucuresci în folosulu asediamentului de prunci parasiți numitu Asilulu Elen'a. Aprope 1/2 din Nr. 22 se împlu cu acea recenziune. Colectiunea această de 416 pagini tipărite meruntu și coprindietore nu numai de baladele, doinele și horele publicate totu de dn. V. Alecsandri în două fasciôre mai vechi, ci aceeași este înăvutită cu o multime alte poezii populare culese mai din tôte țerile locuite de români, prin urmăre merita nu numai recenziunea cea mai binevoitoare, ci și că se o aiba fiacare fâmiă română, pentrucă se învete a admira și din această bogătiă de spirit și puterea de imaginățiune, și așa este înăvutită poporul nostru, care se dezvoltă și înăvută și

proprietariu ale acelorou poesii. Déca Vas. Alexandri nu siar fi mai castigatu alte merite pentru limb'a si literatur'a natiunala, singuru acesta inca'i da dreptulu la recunoscintia unanima si sincera a natiunei intregi.

De altmintrea voindu orcine se apretiuésca mai de aproape meritulu lui Vas. Alecsandri in acésta ramura a literaturéi, se nu'si pregete a citi pre langa colectiunea intrega totuodata si recensiunea lui Titu Maiorescu, carele nu lipsese a plesni eu passant, pe fauritorii de versuri rele, necalite, lipsite de orice inspiratiune adeveratu poetica.

Din Carpati, fragmente diu o calorata a redactoriului Negrutu prin muntii Moldovei, Bucovinei si Transilvaniei. Va urma.

Dóua poesióre: La unu luceaferu. Vrajitulu.

Sub rubric'a notiúiloru literarie redactiunea critica foiti'a titulata „Jurnalul pentru toti,” ce ese dela 1-a Ian. totu in Iasi sub redact. dlui Em. Arghiropolu. Critic'a nu afla mai nimicu de laudatu in acea foitia junióra, ba tocma din contra; de aceea si incheie cu:

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Ecemplaria intregi din interesantele Convorbiri literarie pe a. tr. 1867 se afla in Iasi la tipografi'a societatei Junimea. N'ar strica déca proprietariulu acelei foi ar trimite cateva ecemplaria in comisiune la Samuilu Filtsch in Sibiu.

Gazet'a Spitaleloru.

apare in Bucuresci de 2 óri pe luna sub redactiunea dlui dr. Al. Sutiú. Nr. 1 din a. c. coprinde: Revist'a spitaleloru: — Tuberculosa I. — Consideratiuni despre Nystagmus de dr. Kugel. — Phisi'a si preparatiunile arsenicale. — Procesu verbalu (protocolu) din sediuti'a dela 31. Nov. 1867 a asociatiei medio-chirurgice din Bucuresci. — Consultatiuni gratuite in spitalulu Colti'a.

Nu suntemu competenti a judeca despre coprinsulu acestei foi de specialitate, semnalamu numai continuarea esirei sale si pe anulu 1868 si o recomandamu mediciloru, chirurgiloru, apotecariloru.

Magazinu pedagogicu,

organu pentru educatori, invetiatori si barbati de scola. redigatu de Maxinu Popu si Cosma Anca Tomulu II. fascior'a 1, pentru Ianuariu. Nasaudu. 1868. Cu tipariulu ereditoru lui J. E. Filtsch in Bistritia. Magazinulu ese in tota lun'a in brosiure de cate doue cole si diumetate si invelitoria. Pretiulu pre anu pentru Austria 3 fr. v. a., pentru strainatate 4 fr. val. austr. Culegatoriloru dela 10 ecemplare se dá unulu in semnu de onore.

Acést'a inca este fóia de specialitate, prin urmare dejudecarea coprinsului ei este de competent'a barbatiloru carii se ocupa cu instructiunea publica si cu educatiunea tinerimei. Necesitatea de a sustiené foi de specialitati este recunoscuta de tóte popórale luminate. Se pare inse ca la noi acésta necesitate inca nu este recunoscuta de ajunsu; pentru ca de ar fi, nu ar fi caditu cateva intreprinderi de felinlu acesta. Se dice ca publiculu celu mare nu este specialistu, ci cumca elu voiesce tocma si in sciintia varietate, chiaru distractiuni momentane cá in politica, cá in beletristica. Fia; inse ómeniloru carii isi facura o profesiune a vietiei din cutare specialitate, nu le este ertatu a o tracta pe aceea cá de gluma, cá de claca,

că mijlocu de a'si omori timpul cu ea. Totu spunemu ca avemu atatea sute de scóle primarie si comunale. Bine; apoi dara urméza, ca sutele de docenti inca se'si aiba organulu lora pedagogicu, prin carele se stea intr'unu feliu de comunicatiune unii cu altii.

Ministeriulu ungurescu alu instructiunii publice a deschisu a fôia pedagogica in cateva limbi, pe care o inparte docentiloru gratis. Ôre inse aceea se va putea ocupa dintr'odata cu inmiitele afaceri si referentie ale scóloru si docentiloru de tôte confesiunile si limbile? Fia ne artatu a ne indoi de acésta.

Fascior'a I. din a. c. contine acesti articoli: Despre Catechese VII. — Computulu. — Scol'a lancasteriana (Fine). — Corespondentia din ce-tatea lui Gelu despre starea materiale a invetiatoriloru. — Varietati — Vamesiulu si fariseulu, poesia de Ioanu Papiu prof. gimnas.

F a m i l i ' a ,

fôia enciclopedica si beletristica in Pesteaa sub redactiunea dlui Iosifu Vulcanu in anulu alu IV-lea de 4 ori pe luna si cu ilustratiuni pe chartia fina, pretiulu 4 fr. v. a. Déca suntemu si noi bine informati, apoi edarea acestei foi frumóse cere sacrificia relative fôrte mari, ceea ce se si pote combina indata la prim'a vedere a ei. Nu scimu cum este ajutata de publicu in punctulu materiale, éra in partea spirituale ii dorimu colaboratori de gustu catu se póte condusu de fide'a frumosulu, sublimulu si alu folositoriulu, — miscere utile dulci.

„Famili'a“ in Nr. 1 a. c. are interesan'ta biografia a dlui A Tr. Laurianu, éra in Nr. 3 a dlui protopopu Simionu Balintu dela Rosi'a.

Amiculu poporului,

Fôia poporala, ese totu in Pesteaa de 4 ori pe luna in 4°. sub redactiunea dlui S. V. Popu, carele este si proprietariulu ei. Acésta fôia ar trebui se se afe alaturea cu fôia pedagogica in tôte comunele romanesci fara esceptiune, intocma precum „Familia“ ar trebui se o vedemu pe mas'a de toaleta a toturoru dameloru nostre. Ea costa 4 fr. pe 1 anu. Amiculu poporului pre langa alti multi articoli de folosu practiculu pentru poporu publica si cate o posesióra populara si bine face.

C l i o .

Extractus Memorabilium in Lexicone Rerum Trannicarum Eruditissimi Viri Illustrissimi D. Comitís Josephi Kemény sub voce Valachi Tomo III. Q—Z. — contentorum.

(Continuare).

Anno Chr. 1426. Valachi fuere Incolae in Bereczk.

1434. Perfidi Valachi in Fogaras interfici jubentur. Vide Corona.

1324. †) Rustici contra nobilitatem rebelles in Alpareth C. Szol. Int. confluebant. Vide Eder in Felmero p. 72, 73.

1437. =* In Kopolna sub Lorando Lépes vajvoda Unio Trium Nationum. Origin. in Tab. Nat. Sax. Nr. 79 juxta Eder in Hist. pag. 123.

Vide Eder in Felmer. p. 66 et 68 idem Supl. libello Valachorum p. 24. Katona Tomo XII. p. 293. Eder in Initiis p. 123.

(†) Causa Unionis 1437 fuit exemplum Germanorum in Imperio. Vide Eder in Felmer p. 68 — et quod tunc seditio Subditorum in Transilvania gliscebat. Ibidem p. 71.

1437. Vestigium Urbarii in Transilvania. Eder in Felmer p. 73, 113.

1444. Valachorum Castrensium in Cttu Zaránd memoria. Vide Spiess. Aufklärungen p. 266.

1453. Districtus Valachales Swdya, Monostor, Bosor et Swpan in Cttu Temesiensi existentes pertinebant ad Dominium Deva. Vide Deva.

1468. Poonii Sab. p. p. festum. S. Francisc Cins. Mathiae Mandatum ad Schismaticos (Valachos) ut Decimas Capitulo Albensi prestant. — Orig. in Arch. Cap. albensis f. 2, 11, 12. Produxit Szeredai Not. Capituli albensis p. 103, 104.

1468. *—) Mathiae literae Valachos in fundo Regio degentes a quinquagesima immunes declarantes. Orig. in Tabulario Nationis Saxonicae Nr. 285. Innuet Eder ibidem p. 163.

1472. Valachi Districtus Radna donati Bistriciencibus.

1474. † Valachi tumultuantur contra Medienses.

1479. Budae Sab. p. a. Dom. Laetare. Mathiae Regis Privilegiales Praesbiteros Valachos Cttus Marmaros, fidem graecam profitentes a solutione quarumlibet Taxarum immunitantes. Copia habetur in folio apud J. C. Jos. Kemény.

1486. Exemplar Urbarii in Transilvania. Eder in Felm. 243.

1487. Mathiae literae, quibus memorat, quod villam „Novam Villam“ per Valachos exstructam incendio annihilari fecerit. Exstat in Tab. Nat. Sax. Nr. 443. Innuet Eder in Schesaeo p. 298.

1489. Valachi in Szilágyság — Csicsco et Bálványos suberant priori Claustri S. Michaelis de Marmaros. Vide Batyáni Leges Ecc. T. 1. pag. 216, 217 in nota.

1491. In Suburbio Albae Regalis in die Dom. p. a. festum ad Vincula Petri, Uladislai protectionales pro Ioanne Eppo Ruthenorum in Claustro B. Mich. Arch. in Marmaros Gr.-ritus ejusque Praesbiteris et colonis. Copia in folio apud I. C. Jos. Kemény.

1493. Budae in festo B. Caeciliae V. Wladislai mandatum ad Exactores quinquagesimarum, ut Valachi in pagis Districtus Bistriciensis p. Turcas desolatis descendentes a quinquagesimis liberi sint. Originale in Tabulario Nat. Sax. Nr. 543 produxit Eder in initiis Saxonum p. 162.

1494. XIV. May. V. Uladislai Privilegiales, vi quarum ad preces Hilarii Prioris Claustri B. Mich. Arch. in Marmaros Gr.-Ritus confirmat alias Privilegiales Antonii Patriarchae Constantinop., ea tamen lege, ut idem Hilarius Prior et ejus Successores Eppo Munkaciensi reverentiã et Archi-Eppo vô de Trannia obedientiã subsint. Copia in folio apud C. Jos. Kemény.

1494. Budae in Vigiliis Festi S. Andreae. Uladislai Mandatum ad Cttum Marmaros, ut Hilarium Priorem Claustri B. Mich. Arch. de Marmaros Gr.-Rittus, ejusque populos contra impetitiones Eppi de Munkács manuteneat. Copia in folio apud C. Jos. Kemény.

1498. Budae in festo B. Math. apost. Uladislai Mandatum, ut Schismatici (Valachi) Decimas Capitulo Albensi praestent. Orig. in Arch. Capit. alb. f. 4. Nr. 40 Innuet Szeredai Not. Capituli alb. p. 117. Transumtum

in Arch. fisc. fasc. 20. Libri II. fundi Regii Lit. J. Copia in 4° ms. est apud. C. Jos. Kemény.

1500. Budae Uladislai simile mandatum. Orig in Arch. Cap. alb. f. 1. n. 5. innuit Szeredai Not. Cap. alb. p. 120.

1514. Seditio Valachorum sub Do'sa. Vide Eder in Felner pag. 179 et 180.

1541. Resinarienses praestant Cibiniensibus quinquagesimam, uti alii Valachi Dominis suis terrestribus. Exstant literae in Tab. Nat. Sax., ut innuit Eder ibidem pag. 164.

1557. Isabella confert Eppatum Gr. Ritus in Fel-Diod (Fel-gyogy) Christophoro. Collationales apud Benkő Milkovia II. p. 359. — De hoc Eppatu. Vide Sieb. Quart. Schrift I. p. 192 et Benkő Milk. II. p. 358.

1577. Vide Eppatum in Vlédény.

1606. Vide Epistolam Georgii Stobaei ad C. Nicolaum Zrini de 1606 Valde notabilis. 1607 ejusdem.

1609. Albae 9. Junii Gabrielis Ppis Privilegiales, vi quarum Popis Valachorum Gr.-Ritus libera migratio cum uxoribus et prolibus, cum praescitu Superintendentis, seu Vladicae ipsorum albae Juliae degentis conceditur, ac ii ab omnibus servitiis plebeis immunitantur. Copia in folio apud C. Jos. Kemény.

1614. Albae, 25. Junii. Gabriel Bethlen confirmat Privilegiales de 1609. Fragmentum in folio apud J. C. Jos. Kemény.

1648. Edi curat Georg. I. Rakotzi Biblia Valachica. Eppus valachorum erat tunc Simeon Stefan. Vide Petri Bod „a sz. Bibliák Historiája“ 1748 in 8°. Pag. 127.

1653. Albae, 28. Jan. Georg. Rakotzi confirmat ac transummit ad preces Stefani Szimeon Superintendentis Valachorum.

1638. Albae, 9. Apr. confirmationales Georgii Rakotzi, vi quarum ad preces Georgii Gennadii Superintendentis Valachorum ea sub conditione, ut idem Superintendens dependentiam habeat a Superintendente Orthodoxo, confirmat:

a) 1595. Albae, 4. Junii. Sigismundi Ppis Mandatum ad Provisorem Albensem, ut Joannem Priszlop Valachorum Superintendentem a singulo Popa ejatis terrae I. florenum libere desumere sinat.

b) 1609. Albae 9. Junii Gabrielis Ppis privilegiales, vi quarum Pastoribus Valachorum Gr.-Ritus libera migratio cum uxoribus et prolibus cum praescitu Superintendentis ipsorum conceditur, ac ii ab omnibus servitiis plebeis immunitantur; has:

— 1614. Albae 25. Junii confirmavit Gabriel Bethlen.

Confirmationales anni 1614 publicatae fuere in Diaeta 1615. Albae ad 3. Maj indicta per Joannem Angyalosi Protonotarium.

Hae Confirmationales quarum Copia in folio est apud J. C. Jos. Kemény — anni 1653 publicatae sunt in Diaeta 1653, ad 15. Jan. Albae indicta per Georgium Lazar Protonotarium.

1655. (Circiter) Tres fuisse in Transylvania Eppos Schismaticos, et eodem anno unionem Schismaticorum in Hungaria tentatam fuisse docent epistolae Georgii Lippai Aeppi Strigoniensis de 1655. 22 Julii.

1659. 9. Jan. Confirmationales Achatii Bartsai, collationales Georgii Rakotzi super Eppatu Valachor. Honorab. Száva Branchovith et Corenith collatas confirmantis in Libro Regio Bartsaiano p. 36.

1659. 20. Mart. Bisztricii Exemptionales Ach. Bartsai Universos Parochos Ecclesiarum Valachicarum in Districtu Fogaras fungentes a Contributione (praeter honoraria Dnis suis Terrestribus praestari solita) immunitantes. Ibidem p. 138.

1659 — 28. Junii. Albae Achatius Baresai confirmat Nicolaum Pap de Hunyad in Senioratu Ecclesiarum Valachicarum Cttus Hunyad ibidem pag. 212.

1662. — 20 Apr. In Castris ad Campum Mikola. Michaëlis Apafi Collationales, vi quarum Eppatum Valachorum ultra fluvium Olth Reverendo Danieli confert in Libro I. Regis Apafi p. 406.

1662. — 23. Apr. In castris ad Possessionem Mikola positis. Michaël Apafi confert Offum Eppatus Esiarum Graecarum Valachicarum et Russianarum p. Transilvaniam Rev. Száva Brankovith in Lib. I. Regis Apafi pag. 420.

1663. — 1. Sept. Albae. Michael Apafi confirmat privilegiales Barcaianas Universos Parochos Valachos in Trannia & partibus Hungariae a Decimarum solutione immunitantes. Ibidem pag. 750.

NB. Privilegiales hae carent publicatione, innuitur 152, 1748.

1666. Albae 18. Sept. Art. 1 innuitur: Valachos (NB. non habet sensum adnotatio, donec conferatur. — nam verba „habuisse Eppum“ ’erant vix legibilia — vel maxime inter: habuisse aut non habuisse vel noluisse nihil distingui poterat aptius) habuisse Eppum. Orig. apud. C. Jos Kemény. Vide Ms. Hermanii in 4°. Pap. 207.

1676. Vide Zoba.

1680. — 5. Aug. Albae. Michaël Apafi donat Vestes infulatas amoti Eppi Száva Brankovith nuncupati Esiae Gr.-Ritus Gyula Fejérváriensi Lib. 11. Reg. Apafi p. 175.

1680. — 20. Decem. Albae. Confirmationales super Privilegio Eppatus Esiarum in Transilvania Valachicarum Honorabili viro Josepho Budai de Pilkiráz ’p Mich. Apafi collatae. ibid. p. 219.

1694. Vide Deva. C. Hunyad.

1696. Jam habuere Valachi Scholam Coronae. Vide Ms. „Historica relatio de ortu et progressionem Missionis Soc. Jesu. Coronensi“ ad a. 1696.

1697. Vide Al Bajom C. Küköllő.

1698. Valachi Transilvaniae ad Unionem transeunt. Vide Fasching Nova Dacia P. I. p. 21.

„NB. Cum abhinc valde pauca sint in Diplomatario J. Comitis Valachos concernentia, haec inter excerpta e Lexicone Q—Z suis in locis „juxta seriem annorum signata sunt in sequentibus.

1699. Athanasius Archi-Eppus Valachorum, in Ms. Missionis S. J. Coronensis ad a. 1699. ubi et plura de Unionem.

1699. Csik-Somlyo 29. Oct. Cleri-Catholici in Csik-Somlyo confluxum celebrantis responsum ad Gubernium, „Causas perscribentis, cur Unioni Valachorum manus admovere nequeat.“

1700. Relate ad Unionem Valachorum vide Dálya C. Alb. inf.

1700. Tírnaviae educati alumni. Vide adversaria historica Ill. Com. Jos. Kemény ad a. 1700.

1700. Eppus Athanasius emit portiones in M.-Váradgya et Csügöd. Alb. Inf. Vide Codex Dipl. Tomo X. p. 156.

1701. Viennae 19. Martii. Diploma Leopold. I. vi ejus Eppatum Gr.-

Ritus Unitor. post decessum Theophili Eppli vacantem confert Athanasio eundemque in Consiliarium denominat, polliceturque quod in posterum nemo collationales super isthoc Eppatu praeter Cancellariam Aulicam expedit et dabit. Copia ejus est inter Ms. J. C. Jos. Kemény in 4°.

1701. Viennae 19. Martii Diploma Leopoldi Clero et Valachis ad Unionem Catholicam transeuntibus elargitum, ut npe Popae Valachorum eadem immunitate cum clero catholico fruantur, Statui Catholico adnumerentur, a personali contributione immunitentur, tria individua pro Eppo candident, qui a singulo Popa nonnisi I. flor. accipiat etc. Copia in folio est apud J. C. Jos. Kemény, et inter Ms sua in 4°.

1701. Viennae 12. Decem. Leopoldi I. Rescriptum ad Gubernium, ut Valachis transitus ad Religiones receptas libere concedatur, nec vi aliqua compellantur. Copia in folio est apud. C. Jos. Kemény.

1701. Valachorum Archi-Diaconatus Codex Dipl. Tomo XI. p. 140.

” Neo-Unitor. Dploma Codex Dipl. Tomo XI. p. 225.

” Decimae ” ” ” ” p. 230.

” Scholae ” ” ” ” p. 233.

” Eppus Athanasius una et Consiliarius. Codex Dipl.

Tomo XI. pag 241, 242 et pag. 269 (aeque 1700 p. 271 et 1700 p. 293).

1702. Valachi Codex Diplom Tomo XI.

” Decimae Codex Dipl. Tomo p. 23

(Va urma.)

Istori'a patriei pentru tenerime si publiculu mijlociu.

La intrebarea ce ni se face in punctulu acest'a respundemu, ca afara de cartile istorice esite din timpu in timpu in limb'a nóstra, mai de curendu au vediutu lumin'a:

Compendiu de istori'a Transilvaniei cu distincta privire la romani, scrisu de Ioanu V. Rusu, fostu profesoriu in Blasiu, protopopu si secretariu alu asociatiunei transilvane etc. Sibiiu 1864. fr. 2. 50.

Elemente de istori'a Transilvaniei pentru invetiatori'i si scólele populare romane, scrise de Ioanu V. Rusu. Sibiiu 1864, 30 cr.

Istori'a romana natiunala pentru tinerimea romana de dr. Atan. M. Marienescu. Fasciór'a I. si II. 30 cr.

Istori'a Ardealului pentru scólele poporali, scrisa de Ioane M. Moldovanu, profesoru gimnasiale in Blasiu 1866. 30 cruceri.

Acestea carti se afla atatu la auctorii loru, catu si la librari'a lui Sam. Filtsch in Sibiiu.